

Abnormális viselkedés

Mihez képest?

FIGYELEM!

Ezt az anyagot az Etológia Tanszék munkatársai állították össze kizárólag oktatási céllal, az *Ember-állat interakciók* kurzuson résztvevők számára, kizárólag személyes használatra. Az oktatási anyag bármiféle továbbadása nyomtatott vagy elektronikus formában szigorúan tilos és büntetőjogi következményekkel jár.

[„Abnormális” viselkedés]

Mitől abnormális? ⇒ **A tulajdonos annak tartja...**

- Normális része a természetes viselkedésrepertoárnak, ám a gazda számára elfogadhatatlan (*gödörásás, dagasztás, vadászat*)
- Az állat valóban nem képes megfelelő viselkedési választ adni valamely környezeti ingerre (*stressz*)
- Valamely normálisnak tekinthető viselkedésforma „túlzott” mértékű megjelenése (*vokalizálás*)
- Valamely normálisnak tekinthető viselkedésforma nem megfelelő kontextusban vagy módon való megjelenése (*agresszió*)

[Abnormális agresszió]

Tinbergeni kérdések a viselkedésről

Proximális

■ Mechanizmus

Hogyan jön létre az adott viselkedés?

Hogyan működik, mitől jelenik meg?

■ Egyedfejlődés

Hogyan fejlődik az adott viselkedés?

Hogyan alakul ki/változik az egyed élete során?

Ultimális

■ Funkció

Mi a közvetlen célja, miként járul hozzá az egyed reprodukív sikeréhez? Milyen előnye van a fajra nézve?

■ Evolúció

Milyen evolúciós előzményei vannak? Mi a funkciója az ősoknél, rokon fajoknál?

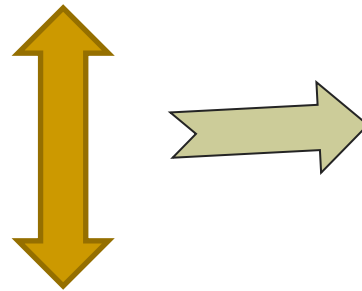
Viselkedés szintjei

Genetikai meghatározottság

- evolúciós előzmények
- ökológiai szelekciós hatások
- egyedi „allélek”

Környezeti hatás

- egyedfejlődés
- tanulás
- viseledési stílus, temperamentum (személyiség)

Egyedi viselkedés

Ki a szakember?

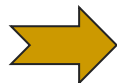
Orvosi kivizsgálás

Szervi okok:

- fájdalom
- öncsonkítás
- elváltozások (pl. agyban)

Pszichiátriai rendellenességek

hasonló humán betegségek:
szorongás, depresszió,
kényszeres viselkedés, túlzott
agresszió, pánikbetegség

Viselkedési problémák?

Környezeti hatások
(nevelési hibák)

- elhanyagolás
- nem megfelelő nevelés
- traumák
- nem megfelelő tartás

Genetikai eredetű problémák

Orvosi beavatkozás:
pl. ivartalanítás, nyugtatók

Állatorvosi feladat? → nincs képzés

- tenyésztő (egyesületek) ∅
- állatorvosok ∅
- felkészült terapeuták ∅

Végső orvosi eszközök – etikai megfontolások

- Ivartalanítás ⇒ viselkedésbeli és fejlődési hatások ismerete? (a csoport mely egyedét?)
- Hangszálátvágás ⇒ melyik a kisebb rossz?
- Euthanázia ⇒ orvosilag indokolt-e, csak zavaró vagy veszélyes is...

Viselkedésterápia gyakorlati alkalmazása

A gazda azonnali segítséget vár!

- okok feltárása ⇒ lehetséges okok ismerete
- helyes diagnózis ⇒ mióta áll fenn a probléma?
- terápiás lehetőségek ⇒ a büntetés nem szünteti meg az okokat
- megfelelő kommunikáció ⇒ a gazda hibáztatása negatív eredményhez vezet

Viselkedési zavarok kutyánál és macskánál

- Agresszió ⇒ félelmi, frusztrációs, dominancia, birtoklási vágygal kapcsolatos, territoriális, védekező
 - Szexuális viselkedésbeli zavarok ⇒ ‘hiperaktivitás’, nem megfelelő irányultság (fajtársfelismerés?), párzási problémák
 - Stressz ⇒ szeparációs szorongás, zajérzékenység, neofóbia, szociális viselkedésbeli problémák, destruktív viselkedés, szobatisztasági problémák, vokalizálás, ‘depresszió’?
 - Kognitív diszfunkció ⇒ időskori problémák
- + pika, félelmek, csócsálás, ...

Vizsgálatuk ⇒ kérdőívek, anekdoták, szakemberek tapasztalatai, vad rokonok mint viszonyítási alap...

Egy példa: szeparációs szorongás

(Overall, K.L. 2000)

- Tünetek: vokalizálás, rombolás, nyálzás, öncsonkítás, ürítés, csökkent vagy megnövekedett motoros aktivitás
- Jellemzők: igen variábilis, bármely életkorban előfordulhat, nem a kötődés a fő, hanem a humán kontaktus hiánya, más háziállatok jelenléte nem csökkenti a szorongást
- Viselkedésterápia: gazda viselkedésének megjósolhatósága, diszhabituáció.
Nem büntetni!

Orvosi terápia: TCA *clomipramine* nagy dózisban (placebo?)

Pánikbetegség

Tünetek:

reszketés, szívritmus növ., zihálás, nyálzás

Jellemzők:

- vihar (mennydörgés) vagy extrém szeparációs stressz
- a szélsőségesen zajérzékeny egyedek hajlamosak az általános szorongásra
- más háziállatok és a gazda jelenléte sem csökkenti a szorongást
- a gyógyszeres terápia esélyeit befolyásolja, hogy milyen régóta tartanak a tünetek!

Orvosi terápia: antidepresszánsok (TCA), szerotoninszint befolyásolása (SSRI)

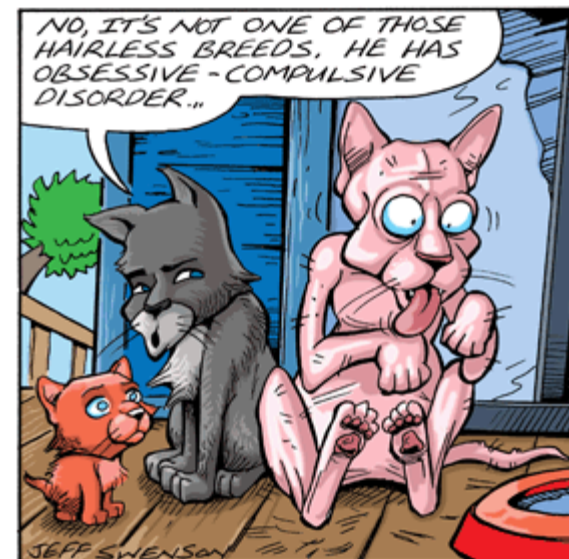
Kényszeres viselkedés

Tünetek:

farokkergetés, rögzített útvonalon keringés, légyfogás, öncsonkítás, pörgés, vokalizáció, agresszió, tárgyak csócsálása, oldal-szopás

Jellemzők:

- Kezelés nélkül romlik az állapot.
- Rituálisan ismétlődő viselkedésformák, formájukat és időtartamukat tekintve is eltúlzottak, kontextusfüggetlenek.
- Tudatosan kontrollálható, korrekció után a gazda jelenlétében nem mutatja (nehezen diagnosztizálható).

Orvosi terápia: antidepresszánsok (TCA), szerotonin szint befolyásolása (SSRI)

A viselkedésterápia eszközei és lehetőségei

Komplex terápia: gyógyszeres kezelés + viselkedésterápia

Szaktanácsadás

Gyógyszeres kezelés

Közvetlen segítség
(helyszínen pl. kiképző)

- nevelési stílusváltás
- tartási körülmények megváltoztatása
- rítusok megváltoztatása
- speciális eszközök alkalmazása

+ idő
+ odafigyelés
következetesség
fegyelem

gazda
+ család

Viselkedési probléma	Gyakoriság		
	soha	ritkán	gyak.
fél a vihartól, mennydörgéstől	0	8	22
idegen kutyákkal nagyon agresszív	1	11	18
sebesre nyalja a mancsát	2	12	16
párási mozdulatokat végez emberek lábán, bútorokon	2	14	13
macska/ember/kutya ürüléket eszik	2	16	11
szétveri a lakást/rág, ha egyedül hagyják	1	16	10
két kutya együtt tartva folyton verekszik	0	21	9
ugat/vonít ha egyedül hagyják	2	17	9
idegen emberekkel (közterületen) nagyon agresszív	3	19	8
kan nem akar fedezni, tüzelő szuka nem "áll meg"	0	20	8
maga alá vizek, ha üdvözöl valakit	3	19	7
ugat/vonít látszólag ok nélkül	3	22	5
a család egyes tagjaival agresszív	3	22	5
az ágyra vizek/ürít ha nincsenek otthon	6	18	5
fél minden hangos zajtól (elbújik, zaklat, rohangál)	3	22	4
megijed az idegen emberektől/kutyáktól	3	24	3

Viselkedési probléma	Megoldási jav.		
	<i>orvosi</i>	<i>egyéb</i>	<i>nincs</i>
fél a vihartól, mennydörgéstől	22	8	5
idegen kutyákkal nagyon agresszív	6	17	5
sebesre nyalja a mancsát	22	7	2
párzási mozdulatokat végez emberek lábán, bútorokon	15	7	5
macska/ember/kutya ürüléket eszik	9	9	7
szétveri a lakást/rág, ha egyedül hagyják	3	19	3
két kutya együtt tartva folyton verekszik	10	16	2
ugat/vonít ha egyedül hagyják	8	18	2
idegen emberekkel (közterületen) nagyon agresszív	6	19	3
kan nem akar fedezni, tüzelő szuka nem "áll meg"	16	13	3
maga alá vizek, ha üdvözöl valakit	4	9	9
ugat/vonít látszólag ok nélkül	12	14	3
a család egyes tagjaival agresszív	7	16	2
az ágyra vizek/ürít ha nincsenek otthon	4	17	1
fél minden hangos zajtól (elbújik, zaklat, rohangál)	7	11	9
megijed az idegen emberektől/kutyáktól	2	14	7

Viselkedési probléma	Megoldási jav.			
	Nyug.	Nev.	Ivar.	Más
fél a vihartól, mennydörgéstől	x			körny.vált
idegen kutyákkal nagyon agresszív		x	x	
sebesre nyalja a mancsát	x			keserűspré, ok
párási mozdulatok lábon, bútorokon			x	
macska/ember/kutya ürüléket eszik		x		tápl.kieg., vit.
szétveri a lakást/rág egyedül	x	x		társ
két kutya együtt tartva folyton verekszik			x	elkülönítés
ugat/vonít ha egyedül hagyják	x	x		társ
idegen emberekkel nagyon agresszív		x	x	
kan nem fedez, szuka nem "áll meg"				mesters., horm.
maga alá vizek, ha üdvözöl valakit				fogl., kinövi
ugat/vonít látszólag ok nélkül	x	x		hszm, elektr.,
a család egyes tagjaival agresszív		x	x	
ágyra vizek/ürít ha nincsenek otthon		x		kizárni
fél minden hangos zajtól	x	x		szoktatás
megijed az idegen emberektől/kutyáktól				szok, szoc, szelek